

Maruša Avguštin

45. SEJEM KNJIG ZA OTROKE V BOLOGNI 31. 3.–3. 4. 2008

Vsakoletni bolonjski knjižni sejem od leta 1967 neprekinjeno spremlja razstava ilustracij. Če se ozremo na sejem kot celoto, se zadnja leta njegova bogata vsebina, ki vključuje tiskane knjige in njihove elektronske izvedbe, vsako leto dopolnjuje, a tudi kvalitetno niha. Zaradi dostopnosti knjižnega sejma na internetu in ker nas zanimajo predvsem ilustracije, se sledeči zapis omejuje le na najosnovnejše podatke, v ospredje pa postavlja razstavo ilustracij, častne goste iz Argentine, ustavi se ob nekaterih pogovorih v »ilustratorski kavarni« in izraža osebni vtis o ilustracijah in sejmju.

Za letošnjo bolonjsko razstavo je poslalo gradivo 2598 ilustratorjev iz 54 držav. Žirija v sestavi Slovakinja Barbare Brathove, kustosinje BIB-a, francoskega založnika Thierryja Magnierja, nemškega profesorja ilustracije in ilustratorja Bernda Mölck-Tassela, v mednarodnem prostoru delujočega argentinskega ilustratorja in oblikovalca Fabiana Negrina in Kitajca Yaminga Tanga, založnika, pisatelja, prevajalca in univerzitetnega profesorja na Japonskem, je izbrala 99 avtorjev iz 23 držav. Slovenijo je zastopala **Alenka Sottler**.

Nagrajene knjige je izbrala mednarodna strokovna žirija s predsednikom Antonijem Faetijem in članoma Dorothee Charles in Manuelom Estrada.

Prejele so jih:

- nagrado »Fiction« knjiga *Avstikkere*, avtorja in ilustratorja Øyvinda Torseterja (Norveška)
- nagrado »Non Fiction« *The Wall*, avtorja in ilustratorja Petra Sisa iz ZDA
- nagrado »New Horizons« knjiga *The Night Life of Trees*, ki sta jo ustvarila Gite Wolf in Sirish Rao ter ilustratorji Bhajju Shyam, Durga Bai in Ram Singh Urveti (Indija)
- novoustanovljeno nagrado za poezijo pa knjiga TUWIM WIERSZE DLA DZIECI. Tuwimovo poezijo v izboru različnih pesnikov so ilustrirali: Gosia Urbańska, Monika Hanulak, Gosia Gurowska, Marta Ignerska, Ania Niemierko in Agnieszka Kucharska-Zajkowska.
- Podeljene so bile še tri pohvale za domišljijško področje, ena pohvala za nedomišljijško področje, ena za nove horizonte ter tri pohvale za otroško poezijo.

Založba Mladinska knjiga je odkupila posamezne primerke nagrajenih in pohvaljenih knjig, ki so bile nato razstavljene v Konzorciju maja 2008. Razstavo je odprl hrvaški ilustrator Svjetlan Junaković, katerega *Velika knjiga živalskih portretov* španskega založnika je bila med tremi

pohvaljenimi primerki na letošnjem sejmu. Izbor nagrajenih in pohvaljenih ilustriranih knjig je že v vitrinah razkrival izjemno tehnično izbrušenost knjižnih projektov. Žal naše založbe verjetno tudi iz finančnih razlogov take kvalitete še ne dosežajo. Pač pa sta bili slovenski stojnici na sejmu – tako Gospodarske zbornice Slovenije s skupnim nastopom več slovenskih založb kot Mladinske knjige – estetsko urejeni in bogato založeni tudi z nekaterimi v angleščino prevedenimi deli naših avtorjev, opremljenih z ilustracijami, ki so po likovni in domišljjski plati primerljive z boljšimi na osrednji ilustratorski razstavi.

Osrednja ilustratorska razstava

Osrednjo ilustratorsko razstavo je zaznamoval demokratičen izbor avtorjev, od obetavnih začetnikov še brez objavljenih knjig do uveljavljenih mojstrov tega področja. Predstavljenih je bilo večje število črno-belih ilustracij, tudi v klasičnih grafičnih tehnikah, kot so jedkanica, bakrorez in lesorez, barvni sitotisk, kolaž itd. Opazen poudarek je veljal računalniškim izvedbam, pogosto v kombinaciji z drugimi ilustratorskimi tehnikami. Manj je bilo slikarsko obravnavanih ilustracij v akrilu, gvašu in akvarelu. Neredko je bilo iz razstavljenih ilustracij posameznega avtorja težko razbrati, ali je bila pripoved likovno bolj primerna za odrasle ali za otroke.

Zdi se, da so bili na letošnji razstavi najštevilčnejši in tudi po pestrosti izrazov najbolj bogato zastopani Nemci in Japonci. Iranska ilustracija, ki je izstopala prejšnja leta, je bila tokrat maloštevilna. Omeniti moramo spet francoske avtorje, katerih dela so kot običajno tudi letos odlikovali dokaj izvirni in različni likovni prijemi ter bogata fantazija, kar velja tako za preizkušene mojstre kot za še neuveljavljene avtorje. Morda lahko

izpostavimo še italijansko ilustracijo, ki redko prejema nagrade, vendar jo zmeraj odlikuje dognanost tehnike in zgledna prilagojenost knjigi. Fantazijsko izvirin in slikarsko obravnavan je bil npr. ilustratorski izraz mladega italijanskega ilustratorja Maurizia Quarella, ki živi na Češkem. Prav izjemne so bile računalniške grafike mehiškega umetnika Gabriela Pacheca s surrealističnim občutjem, ki so delovale kot oljne slike; bakrorez japonskega ilustratorja Shinsukeja Tomita (1980) pa je s strukturiranim ozadjem rahlo spominjal na ozadja Alenke Sottler. To je le nekaj poudarkov z razstave, ki je vsebovala res široko paleto izrazov in vsebin in zahtevala od žirije, ko se je odločala za izbor predstavljenih del, veliko mero znanja in sposobnosti medsebojnega usklajevanja različnih osebnih okusov iz različnih kulturnih okolij.

Alenka Sottler je bila zastopana z dvema črno-belima ilustracijama z *Domajo nalogo* iz slikanice *Tri pesnitve* Andreja Brvarja (Maribor: Litera, 2007), v katerih je svoj raziskovalni likovni čut izjemno ustrezno povezala z Brvarjevim pesniškim izrazom. Iz črk strukturirano ozadje, niansirano v stopnjevanju od bele do črne, ponazarja morda slikarkin racionalni pol, medtem kot ptice, ki že dlje časa spremljajo njen ilustratorski svet, govorijo o lirični naravi tako slikarke kot pesnika. Predsednica strokovne žirije dr. Barbara Brathova (BIBIANA, International House of Art for Children) je o izboru ilustracij Alenke Sottler izjavila: »Ilustracije gospe Alenke Sottler smo uvrstili v bolonjski izbor, ker so unikatne v »morju barv« prispelih ilustracij. Črnobela, nežna ilustracija pesnitve je pritegnila pozornost večine članov žirije. Njene ilustracije, ki jih je žirija označila kot vzgled in alternativo v ilustratorski ustvarjalnosti, se razlikujejo od ostalih.« Menim, da bi Alenka Sottler po tehnični inovativnosti in izjemnosti izvedbe lahko bila tudi med nagrajenci.

Uvod v razstavo (tudi platnice letošnjega kataloga ANNUAL 2008 in širšo predstavitev v njem) so predstavljale črno-bele risbe s svinčnikom Einarja Turko-wskega (1972), prejemnika lanskoletne nagrade Grand Prix na bienalu ilustracij v Bratislavi. Zdi se, da so njegove ilustracije odraz tudi sicer zaznavno povečane zanimanja za natančno realistično opisovanje predmetnega sveta, ki pa ga je avtor povezal z izrazito svojsko fantazijo. Njegov ilustratorski izraz je zasidran v tradiciji 19. stoletja, hkrati pa ga zaznamujeta surrealizem in sodobna občutljivost. Ob vsem naštetem je posebna odlika njegovih ilustracij »barvitost« sivo-sivih in črno-belih kontrastov zvečine drobnih risbic, ki hkrati lahko spomnijo na likovna ponazorila besed v starih slikovno-besednih slovarjih.

Argentina – častna gostja na knjižnem sejmu 2008

Na letošnjem knjižnem sejmu se je predstavilo 32 argentinskih ilustratorok in ilustratorjev. Spremljajoči katalog z naslovom *When Cows Fly* jih je predstavil še 48, na priloženem CD-ju pa je bila še 101 ilustracija posameznih avtorjev.

V zadnjem desetletju je argentinska ilustracija doživela velik razmah doma in po svetu po zaslugi argentinske ilustratorske sekcij. Ta trenutno združuje več kot 500 umetnikov, ki svojo ustvarjalnost namenjajo otroškim knjigam. Zato je bilo najbrž zelo težko izbrati ozko omejeno število najboljših ustvarjalcev, kar je narekoval razpoložljiv razstavni prostor. Organizatorji so problem modro rešili z dodatno predstavitevijo del v katalogu.

Ogled razstave je razkrival izbrušenost najrazličnejših ilustratorskih tehnik, med katerimi je bilo veliko računalniško kreiranih, kar nekaj z zavidljivim slikarskim učinkom. Podobno bogat je bil osebni likovni izraz posameznikov

in domišljjsko pestra pripovednost z liričnimi in komičnimi poudarki. Če zapišemo, da je razstavo obvladoval živ kolorit, moramo dodati, da so bila morada najkvalitetnejša dela vendarle prej v zadržanih sivih, belih, bež in rjavkastih tonih, če izvzamemo tričetrtinski portret Valerie Docampo *Gospa ptic*, slogovno obravnavan v spominu na gotško-renesančne portrete. Estetsko in oblikovno moderno ter v prefinjenem koloritu je bil z nedomišljjsko ilustracijo zastopan Juan Lima. Ženski liki Christiana Montenegro so s krožnimi linijami in bogatim risanim okrasjem delovali kot ornamentalna umetnost, ki je doslej na ilustratorskih razstavah nismo srečevali. Ilustracija Irene Singer z naslovom *Privid* je bila ob uporabi tudi neslikarskih materialov slikarsko prefinjena in razpoložensko bogata. Med najbolj nenavadno igrive in duhovite, z elementi dade, pa bi lahko uvrstili *Otok opice* Bochinche Matiasa Trillo.

Le nekaj izbranih primerov seveda ne more posredovati ustreznega vtisa celotne razstave, lahko je le osebni izbor opazovalca v danem trenutku.

Ustvarjalna moč in svežina argentinske ilustracije se zdi posledica mlade demokracije v državi, katere umetniki se zavedajo moči knjig, namenjenih otrokom, zato mnogi vlagajo vanje vse svoje ustvarjalne moči. Prisotnost argentinskih ilustracij tudi v evropskih knjigah za otroke pomeni plemenitenje in obogatitev literarnih vsebin zanje in za odrasle in tisto obliko globalizacije, ki pri ilustratorjih ne krni, temveč spodbuja njihovo kreativnost.

Žal čas ni dopuščal ogleda predstavitev poezije, ki je potekala v mestu.

Ilustratorska kavarna

V »Ilustratorski kavarni« so bile številne dejavnosti, npr. prikaz in komentir

ranje ilustracij z različnih koncev sveta s pomočjo diaprojekcije, obrazložitev tokratne žirije za izbor del na razstavo, predstavitev nagrade Astrid Lindgren za leto 2008 avstralski avtorici Sonyi Harnett in mnoge druge. Med praktičnimi temami, ki zadevajo ilustratorje, so bile tudi take, ki so govorile o profesionalnosti ilustratorja in njegovem dostojnem plačilu, o tem, kako naj se približa založnikom, kako naj ostane sodoben in prisoten na tržišču. »Ilustratorska kavarna« je bila tudi prizorišče, pred katerim so letošnjim udeležencem osrednje razstave podelili priznanja.

Na mnogih prireditvah udeležba žal ni bila mogoča, saj bi bil za to potreben celoten čas trajanja sejma. Spremljanje obrazložitve žirije za letošnji izbor pa je med drugim pokazalo na določene težave, ki jih je žiriji povzročala odprtost prijav za sodelovanje in njen napor pri usklajevanju včasih povsem različnih strokovnih mnenj. Le dobra tretjina izbranih med prijavljenimi je dokaz, da je dokajšnje število mladih ilustratorjev premalo samokritičnih. Kar nekaj jih je namesto originalov predložilo kopije, na kar je žirija ob utemeljevanju izbora del za razstavo posebej opozorila.

Predstavitev avtorske knjige Einarja Turkowskega *Es war finster und merkwürdig still* švicarske založbe Atlantis je najbrž tudi zaradi umetnikove osebne prisotnosti do zadnjega kotička napolnila debatni prostor. Založnik Hans ten Doornkaat je posebej izpostavil avtorjevo ustvarjalno prepletanje realistično izvedenih risb in izjemne domišljije, še posebej pa tonsko niansiranje ilustracij od bele do črne barve, ki v sivinah dosega redko videno »barvitost«. Poudaril je tudi izjemnost tiskarskega dosežka z rabo rahlo bež barve, ki učinkovitost rafiniranega kolorita v knjigi še poudarja.

Splošni vtis z razstave in nekatere primerjave razstavljenih del z deli naših ilustratorjev

45. sejem otroških knjig v Bologni se zdi, da ni prinesel bistvenih novosti na področju ilustracij otroških in mladinskih knjig, morda le do neke mere poudarek na realističnih izhodiščih in črnobelih tehnikah. Računalniško upodabljanje traja že dalj časa, a tokrat je bilo v tej tehniki opaziti nekaj izjemnih slikarskih rešitev. Sicer pa je iskanje novosti za vsako ceno navadno pogubno za pristnost umetniškega izraza. Poleg tega mora ilustracija kot aplikativna umetnost upoštevati besedno predlogo in če je namenjena otrokom, njim dosegljivo likovno pripoved. Marsikateremu likovnemu ustvarjalcu lahko to povzroča skoraj nepremostljive težave. Meja med svobodo likovnega izraza in prilagojenostjo besedilu in otroku ali mladostniku se zdi ozka in zdrsljiva. In vendar je bilo na razstavi predstavljenih veliko izvirnih rešitev, primernih za otroke in mladostnike.

Slovenskemu gledalcu se najbrž samo po sebi postavlja vprašanje podobnosti in razlik med našimi in tujimi avtorji. Določeno sorodnost med Alenko Sottler in Japoncem Shinsuke Tomito (1980) smo že omenili. »Prijazne pošasti« Vitalija Konstantinova (1963), Ukrajince, ki živi v Nemčiji, so bile sorodne tako likom Mauricea Sendaka v avtorski slikanici *Where the Wild Things Are* kot dobrodušno smešnim živalim Lile Prap. Predvsem v korpulentnosti in »grobosti« figur je Belgijec Bruno Tondeur (1987) spominjal na ilustratorski izraz Arjana Pregla v *Spričevalu* Slavka Pregla. Podobnost med argentinsko ilustratorko Irene Singer in našim slikarjem Vladom Stjepičem pa je bila v obeh primerih tudi raba neslikarskih materialov v gradnji podob in mehak, lirično občuten izraz.

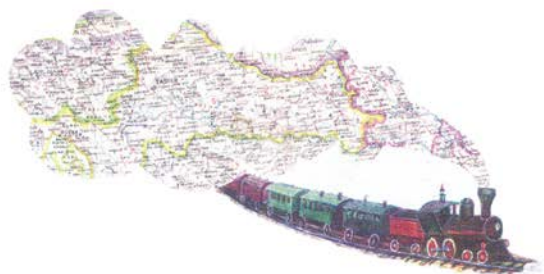
Novo ustanovljena nagrada za otroško poezijo, ki jo je prejel Poljak Tuwim, in velik poudarek letošnjega sejma knjigam poezije nasploh (tekmovanje *Bologna Ragazzi Award for Children's Poetry* za zbirke, izdane od leta 2005 do danes) bi bila morda lahko v prihodnje priložnost tudi za naše pesnike. Kataloga Založbe Mladinska knjiga in Gospodarske zbornice Slovenije v angleškem jeziku, dostopna na stojnicah, povečujeta možnost za prodor naših ilustratorjev in avtorjev v širši svetovni prostor, v katerem sta se npr. že uspešno uveljavili Lila Prap s svojimi avtorskimi slikanicami, ki jih poleg otrokom prijazne, duhovite in tudi poučne vsebine spremljajo originalne ilustracije in visoko kvalitetno oblikovanje knjig, in Alenka Sottler s prefinjenostjo in inovativnostjo

ilustriranih upodobitev literarnih vsebin. Nadaljnjo priložnost vstopa v širši svet za naše najboljše pisce in posredno tudi ilustratorje za otroke in mladino gotovo predstavljata v angleščini objavljeni knjigi *Meadow of Secrets* (Ministrstvo za kulturo Slovenije, Gospodarska zbornica Slovenije, Društvo slovenskih pisateljev, DSP, Ljubljana 2007) in antologija sodobne slovenske mladinske literature *Tales Growing Up into Secrets* (DSP, Slovene Writers Association, 2007), ki ju je bilo možno videti na stojnici Gospodarske zbornice Slovenije.

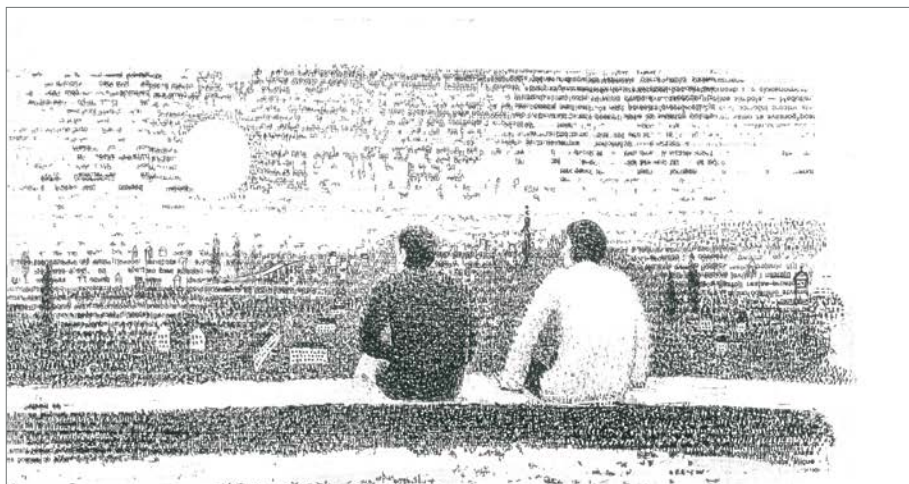
Natančnejša predstavitev še drugih možnosti sejma, od založništva, prevajanja, licenc itd. bi potrebovala poseben članek strokovnjakov s področij, ki zadevajo knjigo (gl. tudi str. 109).

240 solze razlijejo po licih, da mi postane nerodno,
da mi je zadosti, da pomislim: Pa kaj se, vraga, gresta!
Kaj zganjata takšen halo! Saj se da, evo, saj se da
priti daleč tudi brez miličnikov, brez stricev in tet!

Ilustracija Alenke Sottler iz *Treh pesnitev (Mala odiseja)*
Andreja Brvarja (Litera, 2007)

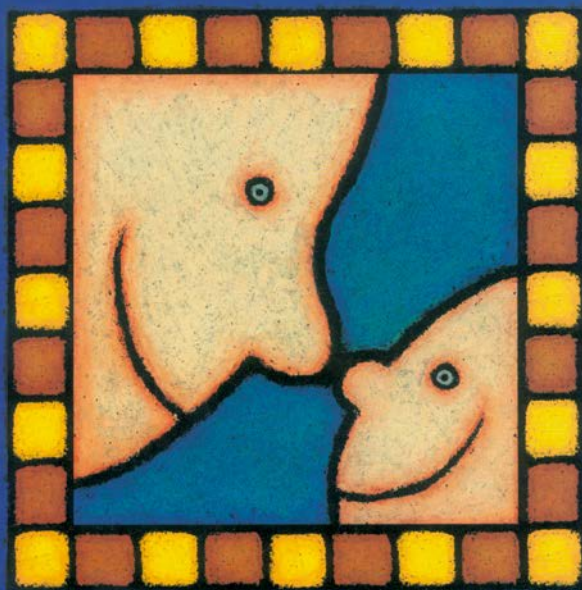

In že sva tam,
že hodiva celemu mestu po glavi
in gledava dol, na železniško postajo
in na frančiškanska zvonika
in na rdeče mestne avtobuse
in na kino Udarnik
in na tisto malo, rjavkasto streho,
pod katero so spravljene
vsi najini sošolci in sošolke
in tudi vi,
in tudi vi, ki naju vse manj pustite pri miru,
ker vse bolj misliva na vas.
Toda zdaj ne smem postati žalosten,
ker tudi midva nisva žalostna,
ampak trudna, ker je večer,
in lačna, blazno blazno lačna.

Ilustracija Alenke Sottler iz *Treh pesnitev (Domača naloga)*
Andreja Brvarja (Litera, 2007)

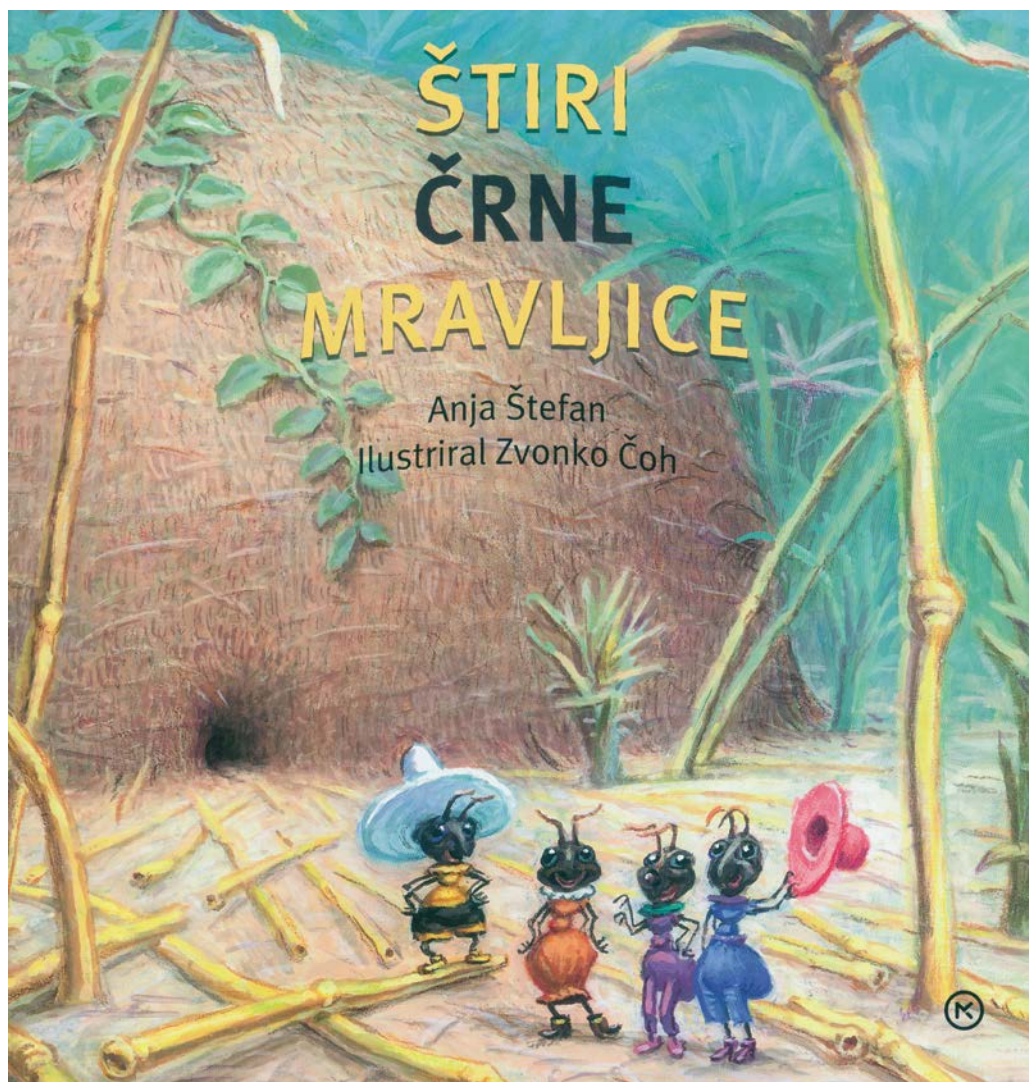
MOJ OČKA

Lila Prap

Lila Prap je bila s slikanico *Moj očka* (Mladinska knjiga, 2007)
nominirana za nagrado izvirna slovenska slikanica

Pisateljica Anja Štefan in ilustrator Zvonko Čoh sta bila s knjigo *Štiri črne mravljice* (Mladinska knjiga, 2007, Knjižnica Čebelica) nominirana za nagrado izvirna slovenska slikanica